

DOI: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2021-64-03>
УДК 130.2

Маргарита Георгіївна Аветісян

аспірантка кафедри теорії культури і філософії науки
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи 4 м. Харків, 61022, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-4199-0712>

**ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ ТА ІСТОРИЧНО-ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ
ТРАНСГУМАНІЗМУ У СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ: ВИЗНАЧЕННЯ ТА РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ**

Розглянули питання становлення трансгуманізму у культурній філософії та історію розвитку ідей концепції у візуальних творах. У сучасній філософській проблематиці позиція трансгуманізму стає важливою. Ідеї трансгуманізму знайшли відображення у всіх сферах цифрового простору. Виходячи з, переважно, візуальної складової цього простору, розглядаємо філософсько-антропологічні ідеї та аналізуємо жанрові особливості, притаманні засобам виразності та технологічним аспектам сучасної візуальної культури. З'ясування концептуальних підстав трансгуманізму та особливостей культурно-антропологічних і трансдисциплінарних підходів до визначення феномену трансгуманізму сприяє уточненню питання трансгуманізму в історично-філософській і філософсько-антропологічній перспективі.

Концептуальні підстави напрямку базуються на гуманістичній історичній перспективі, а особливості сучасного стану культури залежать від розвитку технологій, нанотехнологій, комп'ютерної інженерії, віртуалізацію культурного простору, літературних та кінематографічних експериментів в жанрі наукової фантастики. Для виконання поставленої мети ми звертаємось у тому числі і до сучасних досягнень нейробіології, феноменології, філософії техніки і торкаємось етичних питань щодо моралі особистості в нових змінюваних умовах та впливу технічних досягнень на суспільну мораль. Формування висновків щодо розвитку концепції ґрунтується не тільки на ідеях прихильників трансгуманізму, а ще й на роботах авторів, які його критикують. Положення трансгуманізму (зокрема історико-філософської та літературної бази) впливають на сприйняття людини оточуючого світу. А розвиток технічної складової світу та стан цифрового впливу на соціум актуалізують інтерес до подальшого занурення до питань перспективи напрямку.

Мета статті — з'ясувати концептуальні підстави трансгуманізму, особливості культурно-антропологічних і трансдисциплінарних підходів до визначення феномену трансгуманізму та уточнити питання трансгуманізму в історично-філософській і філософсько-антропологічній перспективі.

Ключові слова: **трансгуманізм, гуманізм, наукова фантастика, екзистенціалізм, мораль, етика.**

Як цитувати: Аветісян, М. (2021). Філософсько-антропологічні та історично-філософські основи трансгуманізму у сучасній культурі: визначення та розвиток концепції. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, серія «Теорія культури і філософія науки»,* (64), 25-31. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2021-64-03>

In cites: Avetisyan, M. (2021). Philosophical-Anthropological and Historical-Philosophical Foundations of Transhumanism in Contemporary Culture: Design and Development of the Concept. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series "The Theory of Culture and Philosophy of Science",* (64), 25-31. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2021-64-03> [In Ukr]

Постановка наукової проблеми. Сучасні умови швидкого технічного прогресу сформували новий, віртуальний простір, в якому з'являється та репрезентується якісно нова форма соціально-культурної взаємодії. Віртуальний аспект культури ґрунтується на медійних та візуальних засобах впливу, що сприяють більш глибокому залученню людини у візуальне (цифровий простір), постає питання про місце можливостей людини в цьому просторі. Усвідомлення природи людини та її взаємодії з візуальним простором є науковими проблемами,

які розглядають зокрема природничі науки, антропологія, культурна антропологія, філософський аналіз щодо концепту трансгуманізму посідає окреме місце в сучасному філософсько-антропологічному знанні.

У ХХ-ому сторіччі була сформована філософська традиція, спрямована безпосередньо на можливість трансформації природи людини засобами технологій (філософія техніки), та налічує декілька теорій, що стосуються природи розуму (когнітивні науки, епістемологія, антропологія). В даному ракурсі ми будемо розглядати ідеї трансгуманізму на матеріалі сучасної візуальної культури, зокрема на матеріалах кіно, комп'ютерних ігор та мистецтва в віртуальній реальності.

Напрямок трансгуманізму розвивається активно і у філософській традиції і в природничих дослідженнях. Для нашого дослідження важливим завданням варто розглянути основи концепції та проаналізувати філософські аспекти трансгуманізму нерозривно від етичних та філософських теорій. Питання метафізики в сюжетній лінії – основний атрибут у художньому просторі багатьох творів жанру наукової фантастики. Питання про природу реальності та місце людини в історії філософії бере початок з метафізики, у нашому дослідженні ця лінія продовжується крізь художній цифровий простір. Ми називаємо таким простором тканину твору, як кінцевого результату реалізованої концепції вже доступної для сприйняття суб'єктом (залученим глядачем). Глядач або інший співтворець створює свою проекцію реального, тому аналіз форми образу є скрутним через питання про сприйняття суб'єктами.

Відображення реальності в жанрі фантастики є умовним та абстрагованим (наприклад, реальність стилю кіберпанк – це коли майбутнє та його стан обумовлені процесами в суспільстві, які адепти розглядають як упадницькі). Незважаючи на таку жанрову умовність, можна говорити про справжність екзистенції в рамках стилю одного твору чи контексті стилю автора або проекту.

Аналіз ступеня дослідження та останніх публікацій з теми дослідження. Тему трансгуманізму як вдосконалення людини та її фізичного безсмертя відбито у дослідженнях багатьох авторів. А проблематика напрямку бере свій початок ще з міфів архаїки та античності. Наприклад, в епосі шумерів про Гільгамеша та в античних міфах про майстра Дедаля і титана Прометея знаходимо сюжети про безмежне (у просторі і часі) життя і можливості людини. Трохи згодом, у період Просвітництва, Ж.А. Кондорсе у своїй роботі «Ескіз історичної картини прогресу людського розуму» розглянув медицину як засіб, який зможе нескінченно продовжити біологічне життя людини.

Філософським джерелам та історії виникнення концепції присвячені праці В.І. Артюхова [Артюхов, 2008], В.А. Лукова [Луков 2017], А.І. Крімана [Криман, 2019]. Нові підходи до трансгуманізму як світської віри, заснованої на цінності науки та постгуманізмі, представлені у роботах Хави Тірош Самуельсона [Samuelson H., 2012]. Надзвичайно загострює проблематику трансгуманізму Стефан Лоренц Соргнер, називаючи трансгуманізм найнебезпечнішою і водночас найперспективнішою ідеєю та концепцією сучасної культури [Sogner S.L., 2020]. Філософсько-антропологічні засади та концептуальні підстави терміну трансгуманізм аналізують Франческа Феррандо [Ferrando F., 2013] і Стив Фуллер [Fuller S., 2015], незважаючи на ґрунтовний аналіз та критику своїх попередників, весь спектр застосування цього терміну, особливо це стосується масової візуальної та віртуальної культури, ними не охоплюється, що також зумовлює продовження та доповнення їх концепцій у нашій роботі.

Виклад основних отриманих наукових результатів та матеріалу дослідження. Гуманізм як історично попередня парадигма і постгуманізм як наступна для сучасності стали підставою для формування трансгуманізму. Гуманізм зародився в античності і був основною концепцією і для Ренесансу, і для Просвітництва. Мета гуманізму – побудова гуманного суспільства шляхом збереження цінностей особистості, свободи, розуму, відповідальності та вільного наукового і творчого пошуку, на основі використання людських здібностей [Hava Samuelson, p. 710-734].

Наприкінці ХІХ – початку ХХ століття відбувається активний розвиток техніки, суспільство під цими новітніми технологічними змінами переглядає традиційні цінності та трансформує панівні ідеали в нові очікування, в цей час під впливом позитивізму настає криза гуманізму. Зокрема актуалізується і питання етики використання технологій людиною. Щоб відповісти на основні питання моралі та поставити загальні прогнози розвитку людства і з'являється філософська концепція, яка аналізується у нашому дослідженні. Важливим завданням для трансгуманізму відразу стає оцінка ризиків досягнень прогресу.

Щодо походження поняття, то сам термін «трансгуманізм» запроваджено 1957 року вченим біологом Джуліаном Хакслі. Послідовники та прихильники концепції вважають, що в 1920-1950-х роках низка вчених: біолог Дж.Б.С. Холдейн, фізик Дж.Д. Бернал, антрополог П. Тейяр де Шарден запропонували багато плідних ідей та теорій, що стали основою розвитку наукового жанру трансгуманізму саме в цей період. Найбільший вплив зробили також фантасти і футурологи: Ф.М. Есфендіарі, Р. Етгінгер, вчені К.Е. Дрекслер і М.Л. Мінська. З цими іменами пов'язаний розвиток таких напрямів як штучний інтелект, кріоніка, нанотехнології, що використовуються для покращення фізичних якостей людини та іморталізму, технологічного безсмертя [Луков, 2017, с. 245-252].

У ХХ столітті ми бачимо чітку позицію плеяди авторів, які розглядають можливості зміни людської природи під дією технологій на рівні наукових досліджень, як філософських, так і природничих. Такі автори, як Реймонд Курцвейл, Ганс Моравек, Девід Пірс, Марвін Міські, Макс Мур, у своїх роботах використовують термін трансгуманізм і звертаються до основних тез концепції. У маніфесті активного учасника та засновника Всесвітньої асоціації трансгуманістів (World Transhumanist Association, WTA) Ніка Бострома зазначені такі положення трансгуманізму: свобода, міжнародне співробітництво, відкритість до нових технологічних винаходів, бажання бути поза межами політики, відстоювання різниці думок та їх цінності, захист усіх форм життя, в яких є відчуття, та створення нових машин для покращення якості життя [Bostrom, 1998].

Наша доба дуже суперечлива – з одного боку, гуманістичні концепції досягли піку свого розвитку, так що Ювал Ной Харарі говорить про гуманізм як новітню релігію людства, водночас людський початок культури і людства ставиться під сумнів, одними з перших на це звернули увагу постструктуралісти. Зокрема наведемо цитату М. Фуко: «...кінець людини – повернення початку філософії. У наші дні мислити можна лише у порожньому просторі, де немає людини. Порожнеча ця не означає нестачі і не вимагає заповнити пропуск. Це лише розгортання простору, де нарешті можна знову почати мислити» [Фуко, 1977, с.362] [In Ukr]. Цією цитатою ми хочемо позначити важливе питання: як сьогодні філософія говорить про людину і що складає комплекс загальних проблем, як людина мислитиме в новому порожньому просторі, позбавленому старих сенсів?

Якщо говорити про філософську точку зору, то нас цікавить, як у жанрі фантастики, зокрема в піджанрі «кіберпанк», зображують питання моралі та істинності реальності через ідею трансгуманізму. Тим самим ми торкаємося сфери екзистенційної філософії і розглядаємо культурні проблеми трансгуманізму через етичні проблеми та етичну філософську парадигму. Адже, на наше переконання, є нерозривний зв'язок між мораллю особистості та панівною мораллю суспільства.

Нам важливо розглянути комплексно ідеї трансгуманізму в контексті культури, не лише прихильників та адептів концепції, а й її критиків, та проаналізувати філософські витoki напрямку. Багатоплановість твору розглянути нам допоможе методологія, яку ми взяли за основу на початку нашого дослідження та позначили її як «художній простір твору», цей простір ми спочатку розглядали на прикладі картин стилю реалізм (в тому числі так званий «магічний реалізм») та світоглядні особливості відображення в них дійсності [°Аветісян, 2020, с. 94-98.], продовжуємо говорити про художній простір, більш актуальний для вираження ідей трансгуманізму (наукова фантастика, віртуальна реальність).

В основі образів у творах наукової фантастики трансгуманістичного спрямування лежить сюжет, а образи втілюють та доповнюють головні ідеї оповіді. Важливу роль в історії жанру трансгуманізм та кіберпанк грають філософські роздуми про трансгуманізм, його ризики і вигоди. Зрештою, головне спрямування творців кіберпанку антропологічне, оскільки зазначені автори використовують усі ці ідеї, щоб розібратися, що ж таке людина в нових обставинах технологічного та соціально-культурного буття. Говорити про походження цієї наукової проблематики – значить звертатися до тих витоків, які старші від самого жанру наукової фантастики. У різний час свої версії походження трансгуманізму озвучували багато вчених, теологів і філософів, а пізніше тему підхопили фантасти, намагаючись знайти межі «людського».

Аналізуючи від початків до сучасних днів ідеї трансгуманізму, ми зокрема звертаємось до сучасних досягнень нейробіології, феноменології, філософії техніки і торкнемося етичних питань щодо моралі особистості в нових змінюваних умовах та впливу технічних досягнень на суспільну мораль.

Пошуки відповідей на загальнолюдські, універсалістські та онтологічні питання завели жанр у простір космосу. Підкорення космосу було однією з перших тем, яких торкнулася фантастика. Багато письменників та режисерів мріяли про інші світи і вигадували найдивовижніших істот, які можна було б там зустріти. Освоєння космосу – можливе продовження існування людства, можливість пережити світові катастрофи і кризи експонентного розвитку. У творах жанру кіберпанк освоєння нових світів, як правило, не змінює кардинально людської природи. І на колонізованих планетах у космосі людина також страждає від традиційних глобальних антропологічних проблем: голоду, холоду, бідності, хвороби, нерівності, насильства та інших.

Розвиток ідеї трансгуманізму отримали на ґрунті пошуку рішень для цих соціальних та екзистенційних проблем людського існування. Філософська концепція трансгуманізму засновується на ідеях позитивних змін людської природи під впливом технологій. Багато авторів творів жанру кіберпанк розглядають лише фізичні, тілесні зміни людини, деякі з них на контрасті навпаки показують посилення недоліків, властивих тілесній природі людини, під впливом новітньої техніки.

У популярних на просторах сучасної масової культури творах жанру кіберпанк, таких як «Нейромант» і «Примара в обладунках», людям майбутньої доби вдалося досягти кращого фізичного розвитку (вони стали сильнішими і витривалішими, збагатили та зміцнили ряд тілесних функцій), але вони залишаються психологічно нестійкими та фундаментально екзистенційно нещасливими.

З частим використанням теми трансгуманізму стала актуальною проблема корабля «Тезея»: згідно з давньогрецькою легендою в цьому кораблі замінили всі деталі на нові, при цьому постає питання – чи корабель залишився колишнім, чи став чимось принципово новим?! Якщо перенести цю метафору на тему дослідження, то постановка питання може стати такою: якщо таким самим способом замінити в людині більшу частину органів і частин тіла на штучно створені, чи вона залишиться людиною. Часто у жанрі наукової фантастики, щоб розмежувати антропологічну галузь, антропологічну тематику, застосовують тему контакту з інопланетянами (відмінність людини від інших, різниця прибульців від людини) і тоді лише на рівні знайдених відмінностей показують риси, властиві саме людині (мисленнєвий експеримент в літературі). І часто це не обмежується лише біологічними, фізіологічними відмінностями, а навпаки приділяється увага саме екзистенційним духовним проблемам людини. Другий важливий момент різниці – людський розум, особливості людського розуміння (гносеологічний чинник) та здатність їм мислити і приймати рішення (чинник цілеспрямованості дії, наявність у дії логічних та емоційних складників). Таким чином, культурні відмінності людини стають основою розгортання сюжету у просторі науково-фантастичного твору.

Підсумовуючи попередню тезу, нам важливо підкреслити ту думку, що фізичні, тілесні зміни людини впливають на її духовний, психоемоційний стан, для нашого дослідження найважливішим є саме цей аспект людського існування. І тут ці зміни можуть бути як рятівними для індивіда та його взаємодії у соціумі (привести до нівелювання конфліктів), так і згубними для особистості та суспільства.

Такий приклад ми зустрічаємо у творі Аркадія та Бориса Стругацьких «Хвилі гасять вітер». У сюжетній лінії розкрито історію про частину суспільства, яка відокремилася від решти не за фізичними даними, а за способом мислення, вони стали своєрідними надлюдьми. З історії філософії ми знаємо про виникнення надлюдини та філософсько-світоглядні підстави її існування, представлене в роботах Фрідріха Ніцше.

Ніцше розробляє концепцію надлюдини, надлюдина – це якісно інший етап антропологічного розвитку, що від попередніх етапів (минулого покоління) відрізняє саме інший (новий) спосіб мислити, чим і започатковується планетарна антропологічна зміна.

Питання морального вибору в екстремальних ситуаціях, при соціально-культурних кризах, при побудові якісної взаємодії у суспільстві ґрунтується на принципах загальнолюдської етики, одним з перших ці принципи універсалізував І. Кант. Основні питання трансформації людини лежать між деонтологічною і утилітарною етикою. При утилітарній моделі важливі наслідки вибору, при деонтологічному підході важливим є сам процес вибору, а не лише фінальний результат. Щоб визначити, наскільки моральним був вибір, можна звернутися до концепцій етики в історичному розрізі. Одна з найважливіших – «Доктрина подвійного ефекту»,

висловлена Фомою Аквінським у роботі «Сума теології» [Аквінський, 1969, с. 824-862.]. Згідно з цією доктриною, будь-яка дія може вважатися моральною, якщо містить такі пункти, як: дія має призводити до загального позитивного чи нейтрального результату; позитивний ефект має переважати негативний; людина зобов'язана мати добрі наміри; дії людини не повинні безпосередньо спричиняти негативний ефект.

Не можна доброю метою виправдовувати злі вчинки. Така концепція нині є основою багатьох сучасних інститутів. Зокрема, допустимість самооборони чи правила ведення бойових дій (з метою збереження блага у мирного населення). У медицині прикладом етичної деонтології може бути активна чи пасивна евтаназія, що враховує різні наміри тієї ж самої дії. Прихильники утилітарної моралі не оцінюють суть дії, якщо наслідки повністю ідентичні.

Іммануїл Кант припускав, що в основі етичних міркувань лежить розум, усі дії – це наслідок мислення. І з його концепції мораль – це раціональне зерно розумного судження, а просвітництво служить для цієї мети – універсалізації загальних правил моралі [Кант, 1998, с.658].

Автори-фантасти ґрунтуються зокрема на наукових висновках галузі нейробіології, один із відомих сучасних учених Джошуа Грін [Greene, 2013] провів дослідження з приводу моральних якостей людини та взаємодії прийняття рішень із відповідними зонами головного мозку (експерименти проводилися не тільки на людині, а й на тваринах). Результати досліджень цього вченого показали той факт, що поняття моралі є вродженим та різні частини мозку відповідають за рішення, універсального принципу вибору не існує. У своїй роботі «Моральні племена» Д. Грін висуває гіпотезу «Подвійної обробки»: «За деонтологічні, «совісні» рішення відповідають ділянки, що забезпечують автоматичний емоційний відгук, а за розважливі, виважені – аналітична частина мозку». [Greene, 2013, с. 112-119], тим самим посилюється значення емоційності та емпатії людини, як чинників морального вибору. Тим самим мораль має як соціально-біологічні, так і соціально-культурні підстави.

Частим завданням авторів творів жанру кіберпанк є показати, що питання моральності та емпатія – це відмінні антропологічні риси людей, властиві їм «за природою». У кіберпанку людина постає перед проблемою, яка волає до її людяності. Яскравий приклад такого екзистенційного вибору – моральний вибір головного героя фільму «Той, що біжить по лезу» або антиприклад головного героя Нео з «Матриці». І найчастіше події у фільмі – етична перевірка для героя, а вибір він приймає між логічними, раціональними та суто емпатичними рішеннями. І саме момент співпереживання визначає межу людяності у прикладах, тим самим трансформуючи глядача, своєю глядацькою співпричетністю глядач нібито сам опиняється у екзистенційній ситуації морального вибору.

Висновок. На розглянутій емпіричній основі жанру наукової фантастики, особливо стилю кіберпанк, можна дійти висновку у тому, що питання «людяності» розглядають нерідко в межах важливих питань трансгуманізму: від фізичного розквіту до поліпшення розумових можливостей, але найважливішою темою залишається питання моралі.

Розглянуті концептуальні підстави трансгуманізму і постгуманізму, особливості культурно-антропологічних підходів до визначення феномену трансгуманізму (розвиток нанотехнологій, комп'ютерної інженерії, віртуалізація культурного простору, літературних та кінематографічних експериментів в жанрі кіберпанк). Також у статті ми розглянули історію розвитку ідей трансгуманізму та філософські засади трансформації концепції у візуальних творах.

Підбиваючи підсумки, можна зазначити, що трансгуманізм – це симбіоз історико-філософської та літературної, науково-фантастичної бази, що вплинула на сприйняття людини. Швидкий розвиток сфери технологій актуалізує інтерес до даної теми теж у прогресії, тому для нас є важливим вивчити це питання, визначити подальші перспективи концепції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аветісян М.Г. Філософія художнього простору у сучасному творі мистецтва: культурно-антропологічний підхід. *Гілея. Науковий вісник. Філософські науки*. 2020. Вип.152 (№ 1). С. 94-98.
2. Артюхов И.В. Трансгуманизм – философские истоки и история возникновения. 2008 [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://core.ac.uk/download/pdf/304717271.pdf>
3. Кант И. *Критика чистого разума*. Минск. 1998. 909 с.

4. Криман А.И. Идея постчеловека: сравнительный анализ трансгуманизма и постгуманизма. *Философские науки*. 2019. Т. 62. № 4. С. 132–147. DOI: 10.30727/0235-1188-2019-62-4-132-147
5. Луков В. А. *Трансгуманизм. Знание. Понимание. Умение*. Москва 2017. С. 245-252. DOI: 10.17805/zpu.2017.1.20
6. Ницше Ф. *Так говорил Заратустра. Книга для всех и ни для кого*. Полное собрание сочинений: В 13 т. Т. 4: Так говорил Заратустра. Книга для всех и ни для кого. Москва: Культурная революция, 2007. 432 с.
7. Фома Аквинский. *Сумма теологии.* / Пер. С.С. Аверинцева. Антология мировой философии. Т. 1..2. Москва, 1969. С. 824-862.
8. Фуко М. *Слова и вещи*. Археология гуманитарных наук. Москва: Прогресс, 1977. 408 с.
9. Evaldas J. Religious Dimensions in Transhumanist and Posthumanist Philosophies of Science. *Journal of philosophy*. New York : J Philosophy INC. 2021. Vol. 6, no. 1. P.125-133. DOI: <https://doi.org/10.12681/cjp.24582>
10. Ferrando F. Posthumanism, Transhumanism, Antihumanism, Metahumanism, and New Materialisms: Differences and Relations. *An International Journal in Philosophy Religion, Politics and Art "Existenz"*, Vol. 8, No 2, 2013.
11. Fuller S. *Humanity 2.0. What It Means to be Human Past, Present and Future*. London: Palgrave Macmillan, 2011. 265 p.
12. Fuller S. *Knowledge. The Philosophical Quest in History*. New York: Routledge, 2015. 312 p.
13. Greene D. *Moral tribes*. Penguin Press, 2013. 432 с.
14. A History of Transhumanist Thought. 2008 [Электронный ресурс] / Режим доступа: <https://www.nickbostrom.com/papers/history.pdf>
15. Samuelson H. Transhumanism as a secularist faith. *Zygon*. 2012. P. 710-734. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9744.2012.01288.x>
16. Sorgner S. L. (2020). *On Transhumanism: The most dangerous idea in the world?!* /S.Hawkins, trans Pennsylvania State Univ Press, 2020. 160 p.
17. Talovic A. On Transhumanism: The Most Dangerous Idea in the world?! *Journal of Posthumanism*. 2021. Vol. 1, No. 1, May. P.125-8, DOI:10.33182/jp.v1i1.1491.
18. Transhumanism word declaration. Boston, 1998 [Электронный ресурс] / Режим доступа: <https://itp.uni-frankfurt.de/~gros/Mind2010/transhumanDeclaration.pdf>

Стаття надійшла до редакції 28.10.2021

Стаття рекомендована до друку 10.11.2021

Marharyta G. Avetisyan, postgraduate of the Department of Theory of Culture and Philosophy of Science V. N. Karazin Kharkiv National University, 4 Svobody sq., Kharkiv, 61022, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-4199-0712>

PHILOSOPHICAL-ANTHROPOLOGICAL AND HISTORICAL-PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF TRANSHUMANISM IN CONTEMPORARY CULTURE: DESIGN AND DEVELOPMENT OF THE CONCEPT

The issues of formation of transhumanism in cultural philosophy and history of development of conceptual ideas in visual works were considered. In modern philosophical issues, position of transhumanism becomes essential. Ideas of transhumanism are reflected in all areas of digital space. Based on predominantly visual component of this space, we consider philosophical and anthropological ideas and analyze genre features inherent in the means of expression and technological aspects of modern visual culture. Clarification of conceptual foundations of transhumanism and peculiarities of cultural-anthropological and transdisciplinary approaches to defining the phenomenon of transhumanism helps clarify the issue of transhumanism in historical-philosophical and philosophical-anthropological perspective.

Conceptual foundations of the direction are based on humanistic historical perspective, and features of the current state of culture depend on the development of technology, nanotechnology, computer engineering, virtualization of cultural space, literary and cinematic experiments in science fiction. To achieve this goal, we turn to modern advances in neurobiology, phenomenology, philosophy of technology and address ethical issues regarding the morality of the individual in new changing conditions and impact of technological advances on public morality. Drawing conclusions on the development of the concept is not only based on ideas of supporters of transhumanism but also on the work of authors who criticize it.

Provisions of transhumanism (including historical, philosophical and literary base) affect man's perception of the world around him. And development of technical component of the world and state of digital influence on society actualize interest in further immersion in prospects of the direction.

The purpose of the article is to clarify conceptual foundations of transhumanism, features of cultural-anthropological and transdisciplinary approaches to defining the phenomenon of transhumanism and clarify issues of transhumanism in historical-philosophical and philosophical-anthropological perspective.

Keywords: **transhumanism, humanism, science fiction, existentialism, morality, ethics.**

REFERENCES

1. Artyukhov, I. V. (2008). Transhumanism – philosophical origins and history of origin, 2008. <https://core.ac.uk/download/pdf/304717271.pdf> (In Russian)
2. Avetisyan, M.G (2020). Philosophy of artistic space in a modern work of art: cultural and anthropological approach. *Gileya. Scientific Bulletin, Philosophical sciences*. Issue 152 (№1). P.94t-98, (In Ukraine)
3. Evaldas, J. (2021). Religious Dimensions in Transhumanist and Posthumanist Philosophies of Science. *Journal of philosophy*. New York: J Philosophy INC. Vol. 6, no. 1.P. 125-133. DOI: <https://doi.org/10.12681/cjp.24582> (In English)
4. Ferrando F. (2013). Posthumanism, Transhumanism, Antihumanis, Metahumanism, and New Materialisms: Differences and Relations. *An International Journal in Philosophy Religion, Politics and Art "Existenz"*, Vol. 8, No 2, 2013. (In English)
5. Foucault, M. (1977). *Words and Things*. Archeology of the Humanities. Moscow: Progress, 1977.408 p. (In Russian)
6. Fuller, S. (2011). *Humanity 2.0. What It Means to be Human Past, Present and Future*. London: Palgrave Macmillan,. 265 p. (In English)
7. Fuller, S. (2015). *Knowledge. The Philosophical Quest in History*. New York: Routledge, 312 p. (In English)
8. Greene, D. (2013). *Moral Tribes*. Penguin Press. 432 p. (In English)
9. A History of Transhumanist Thought. 2008 [Electronic resource] / Access mode: <https://www.nickbostrom.com/papers/history.pdf> (In English)
10. Kant, I. (1998). *Critique of Pure Reason*. Minsk. 909. (In Russian)
11. Krizan, A.I. (2019) The idea of a posthuman: a comparative analysis of transhumanism and posthumanism. *Philosophical sciences*. Vol. 62. Nom. 4. P. 132–147. DOI: 10.30727 / 0235-1188-2019-62-4-132-147 (In Russian)
12. Lukov, V.A. (2017). Transhumanism. Knowledge. Understanding. Skill. Moscow. DOI: 10.17805 / zpu.2017.1.20 (In Russian)
13. Nietzsche F. (2007). *Thus Spoke Zarathustra*. A book for everyone and for no one. Complete works: In 13 volumes. Vol. 4: Thus spoke Zarathustra. A book for everyone and for no one. Moscow: Cultural revolution. 432 p. (In Russian)
14. Samuelson, H. (2012). Transhumanism as a secularist faith. *Zygon*. P. 710-734. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9744.2012.01288.x> (In English)
15. Sorgner, S. L. (2020). *On Transhumanism: The most dangerous idea in the world ?!* /S. Hawkins, trans. Pennsylvania State Univ Press. 160 p. (In English)
16. Thomas Aquinas (1969). *The sum of theology.* / S.S. Averintseva, trans. Anthology of World Philosophy. T. 1-2. Moscow. P. 824-862. (In Russian)
17. Talovic, A. (2021) On Transhumanism: The Most Dangerous Idea in the world ?! *Journal of Posthumanism*. Vol. 1, no. 1, May. P. 125-128, doi: 10.33182 / jp.v1i1.1491. (In English)
18. Transhumanism word declaration (1998) Boston. <https://itp.uni-frankfurt.de/~gros/Mind2010/transhumanDeclaration.pdf> (In English)

The article was received by the editors 28.10.2021

The article is recommended for printing 10.11.2021